

Az ETH építészmérnöki kar bemutatása egy félévzáró tervzsűrin keresztül *útibeszámoló*

„A zürichi ETH Építészmérnöki kar olyan holisztikus építészeti oktatást kínál, amely a tervezést és az építést folyamatosan zajló átalakulás tükröződéseként értelmezi.”¹

Az építészmérnök képzés magva a tervezési óra. A tervezésoktatás módszerének jelentős szerepe van a hallgatók tervezői gondolkodásmódjának kialakításában. Az oktatással kapcsolatban mindent, így a tervezésoktatást is fontos naprakészen tartani, időnként újrahangolni. A Budapesti Műszaki Egyetemen a tervezési tárgyak zömének oktatása hosszú évtizedek óta lényegében ugyanazon a kitaposott úton zajlik. Kutatásom célja egy modell kurzus kapcsán olyan tervezésoktatási módszer kipróbálása, mely segíti a kreatív készségek kibontakoztatását, az intenzív órai jelenlét folytán maradandó pozitív élményt nyújt tanárnak és diáknak, valamint a teljes képzés és az adott félév dramaturgiáját is kezelve igyekszik kerek egészet kínálni.

E munka kapcsán 2015 decemberében a Zürichi Műszaki Egyetemen (ETH) zajló félév végi tervzsűrin látogatást tettünk témavezetőmmel, Karácsony Tamással. Az ott tapasztaltakat tervezésoktatási szemszögből nézve az alábbi tanulmányban foglalom össze.

¹ Klumpner, Hubert: Architecture as a Mirror to the World. *DARCH ETH Zürich*, 2015.
<https://www.arch.ethz.ch/en/departement.html> (Utolsó letöltés: 2016.04.09.)

Eidgenössische Technische Hochschule, Zürich (ETHZ)

Az 1854-ben alapított Szövetségi Műszaki Főiskola az egyik legrangosabb európai felsőoktatási intézmény a kémia, a fizika, a villamosmérnöki tudományok és a számítástechnika területén. Műszaki tudományokat tekintve jelenleg az 5. intézmény a világon. Összesen 21 Nobel-díjas került ki a falai közül. Ennyit röviden a hírnévről, de vajon milyen is az Építészkar, s miért lehet fontos nekünk a Műegyetemen?

A válaszhoz vissza kell nyúlnunk egészen a kezdetekig; az intézményt a XIX. század közepén alapították, megteremtve a lehetőségét a szövetségi szinten egységes és átfogó műszaki képzésnek (, tulajdonképpen előkészítve az országot a hamarosan megérkező ipari forradalomnak, lásd pl. vasúthálózat kiépítése). Ezáltal olyan össznemzeti intézményt hoztak létre, mely egészen kivételes, a Parlamenthez mérhető státuszú, s ezáltal nemzeti jelentőségű. (Az összes többi egyetem kantonális; pl. Basel, Chur, Lausanne, Luzern.)

Az egyetem két területen helyezkedik el. A belvárosi egyetemi épületeket a XX. század közepére kinőtték. A terjeszkedésnek helyet adva 1976-ra felépítették a város határában, Hönggerbergben az új kampuszt, mely otthont ad az építészmérnöki, építőmérnöki, biológia, kémia, anyagtudományok és a fizika karoknak.

Építészmérnöki kar

Hasonlóan az ország felépítéshez, az Építészmérnöki kar is egy alulról építkező, demokratikus rendszer. Alapja a professzúra, mely egy adott oktató köré épülő mini szervezeti egység. A professzúra profilja teljes egészében az adott oktató személyiségén, szakmai irányultságán alapul. (Amennyiben egy professzor szerződése lejár, s elhagyja az ETH-t, úgy a professzúra is átalakul.) A 35 professzúra² ezáltal felxibilis, nagy mozgásterű egység a kar életében. A Műegyetemen található tanszékekhez - a szervezeti ábrában elfoglalt helye alapján – hasonlatos intézetek alá tagozódnak be némely professzúrák. Adott professzúrák önállóan, intézet nélkül is működnek, mások viszont akár egyszerre több intézethez is tartoznak. A rendszer ilyen módon való felépítése jóval organikusabb, mint a mi tervezési tanszékeink rendszere – mely tkp. az 50-es években kialakított szisztéma szerint állt be.

Az intézetek; Építésztörténeti és Építészetelméleti Intézet (gta), Történeti Épületek Kutatása és Megóvása (IDB), Technológia az Építészetben (ITA), Táj és Város Hálózat (NSL). Ez utóbbi, mint ernyőszerkezet alá az alábbi al-intézetek tartoznak; Várostervezés (ISB), Kortárs Város, Tájépítészet (ILA).

² 2015 decemberi adat. A professzúrákat vezető oktatók: Marc Agnèlil, Philippe Block, Alfredo Brillembourg, Gion A. Caminada, Jan Carmeliet, Adam Caruso, Kees Christiaanse, Andrea Deplazes, Dietmar Eberle, Tom Emerson, Annette Gigon, Christophe Girot, Fabio Gramazio, Mike Guyer, Uta Hassler, Jacques Herzog, Ludger Hovestadt, Christian Kerez, Hubert Klumpner, Matthias Kohler, Vittorio Magnago Lampugnani, Marcel Meili, Sacha Menz, Pierre de Meuron, Markus Peter, Karin Sander, Arno Schlüter, Gerhard Scmitt, Joseph Schwartz, Miroslav Sík, Annette Spiro, Laurent Stalder, Tönnesmann, Philip Ursprung, Günther Vogt

A kart a Dékánok Testülete vezeti, melyet a kar élén álló dékán - aki két akadémiai éven keresztül töltheti be a pozíciót, valamint a korábbi és a következő dékán alkotja. Az így kialakított vetésforgó rendszerből is következik, hogy a mindenkori dékán viszonylag kis mozgástérrel rendelkezik, szemben egy professzúrát vezető oktatóéval.

Nagyon kevés a szabály a kar mindennapjaiban. A stúdiók közül a diákok szabadon választhatnak, tetszésük szerint, így mindenki a saját profiljának megfelelő stúdium portfólióval érkezik meg a diplomához. Ami egységesen pezsgésben tartja a rendszert, az a hihetetlen maximalizmus. Minden professzor a lehető legtöbbet akarja kihozni az adott félévből. Ez a perfekcionista mentalitás - köztudottan – az egész országra jellemző.

A diákok a képzésük első évében még nem választhatnak stúdiumot, hanem a tanrend szerinti kötelezőket kell teljesíteniük. Másodévben három stúdium közül választhatnak. Harmadévtől nyílik meg a lehetőségek teljes tárháza.

Mindez azt is jelenti, hogy adott professzúra tervezési tárgyában különböző évfolyamok hallgatói is dolgoznak egyszerre. Az ilyen módon való diák-diáktól tanulás koncepcióját még Gottfried Semper kezdeményezte az ETH-n 1853-ban.³

A diákok munkáját elősegítendő félév közben s a szemeszterek zárásaként is tervzsűriket tartanak meghívott külsős építészekkel. A kiértékelések alaposak, az események zsezső és fontos részei a képzésnek.

A 2015 őszi félév záró tervzsűrijét látogattuk meg Karácsony Tamással. Az alábbi stúdiók munkáit és/vagy értékeléseit tekintettük meg:

(Minden stúdiónál a szemeszter tematikája is feltüntetve.)

1. **Christ und Gantenbein:** Réinventer Paris / Párizs újrafelfedezése
2. **Gigon & Guyer:** Mauerwerk – Backstein, Haus – Strassenzeile / Falazat – Téglá, Ház – Utcasor
3. **Tom Emerson:** Making the Territory / Small is Beautiful
Helyfoglalás / A Kicsi Szép
4. **Adam Caruso:** Atmosphere
5. **Andrea Deplazes:** Wohnen / Lakni
6. **Annette Spiro:** Zimmer Frei! / Szoba Kiadó!
7. **Miroslav Sík:** Rebhaus Chillesteig / Borászat
8. **Pascal Flammer:** 21 Proposals / 21 Javaslat
9. **Dietmar Eberle:** Entwurf III und IV

+ Diplomaterv kiállítás az ETH központi épületében, ahol elsődlegesen Christian Kerez és Andrea Deplazes diplomázóinak munkáit vettük górcső alá. A diplomázók az alábbi három témából (és hozzájuk rendelt helyszínből) választhattak;

- Sportcsarnok
- A Zene Háza
- Új ETH Campus

³ M. Wingler, Hans (szerk.): *Gottfried Semper - Tudomány, ipar és művészet*. Corvina Kiadó, 1980, 83.

A zürichi tervbemutatón - ahogy az a felsorolásból is egyből kitűnik – rengeteg fantasztikus építész stúdió munkáit láthattuk. Ezek közül Tom Emerson brit építész vezette professzúra féléves munkája volt számomra a leginspirálóbb; egyrészt a remek anyag miatt, másrészt mert ez volt a képzésben elfoglalt helyét tekintve az egyik legközelebb álló a Középülettervezés 2-höz.

Tom Emerson stúdió

A 2015/16-os tanév a „Making the Territory” címszó alatt fut Tom Emerson design stúdiójában. A *helyfoglalás*-ban az őszi félév során a Zürichen keresztül futó Limmat folyó mentén haladva választják ki a diákok a tervezési helyszínt. Az elhelyezésre kerülő funkciók egyszerű épületeket kívánnak. A félévi munka hangsúlya nem a technikai tudáson, a virtuozitáson van (nem is lehet még ilyenkor; a hallgatók a képzésük második évében vannak), hanem az improvizáción és az alapos megfigyelésen, melyek segítségével keresik a friss megjelenési formát (ergó új építészetet) a közvetlen környezetükben. A féléves feladatokban figyelmet fordítanak a különböző léptékeknek a kézimunka finomságától a territóriumokig. A teljes stúdió helyszíni vizsgálatai tkp. egy Atlasszá állnak össze, melyet a félév végén kiadványként megjelentetnek.

A tervzsűrin meghívott zsűror volt Moravánszky Ákos, Jan de Vylder és Arno Brandhuber építészek. A diákok a félév során párokban dolgoztak, ennek megfelelően a prezentációkat is kettesével tartották.

A terveket látva három dolog tűnt ki:

- A szabad helyválasztás kreativitást hívott elő
- A környezet igen alapos elemzése az alapja a tervezésnek. A megismerés kiemelten fontos a félévi munkában.
- A prezentált anyagok egységesen igen magas színvonalon voltak előállítva. Nem volt megszabva sem egységes grafika, sem formátum. Minden tervlap, minden fénykép, minden füzet igényes, jó kézbe venni, jólesik nézni. Az előadásmód már-már művészi egyes terveknél. (Értsd: 2D akár gépi, akár kézi, 3D valamint egyéb prezentált anyagok, anyagminták, makettek)

A zsűrizés során előkerülő kérdések, témák alapján tisztán körvonalazódott, mik a tárgy prioritásai. Hogy használjuk az adott területet? Hogyan jelölünk? A környezet rezdülései miként hatnak a házra? A majdani használó szerepébe vajon bele tudott-e bújni a hallgató? Logikusan építette-e fel a gondolatait a tervezés során?

Az értékelés inkább párbeszéd, mint kinyilatkoztatás – habár jellegéből adódóan elengedhetetlenül ez utóbbi kellene, hogy legyen. Egy tervre fél óra jut. A zsűrorok finoman jelzik a hiányosságokat, mutatnak rá az esetleges eltévelyedésekre, s minden esetben találnak dicsérni valót a tervben. Az értékelés tapssal végződik. A zsűrizés harmadnapján az osztályzatok kiosztásával, s ünnepléssel zárják a félévet. (Rámennek a katarziszra.) Ezek az apró mozzanatok véleményem szerint igen fontosak, s megfontolandóak számunkra is.

Főbb benyomások, gondolatok a stúdiók szerint

Christ und Gantenbein stúdió

A stúdiót vezető építész párosnak utolsó féléve volt ez az ETH-n. Emiatt is talán, a szokásosnál nagyobb vállalatot céloztak meg a szemeszter zárására. A tervzsűrin az installációk, tervek és maga zsűri helyének komponáltsága, mérnöki rendje példaértékű.

Gigon & Guyer stúdió

A stúdió féléves munkája a tégláról, mint anyagról, s a téglafalazatú lakóépületek sajátosságairól, azok tervezési kérdéseiről szólt. A zsűri fényét Roger Diener is emelte. A tervek, makettek alapos munkát sugallnak. A diákok négy tervezési helyszínből választhattak, s többlakásos lakóépületeket terveztek. A zsűrizés egy szakmai diskurzus semmint egy feleltetés. A jeles oktatók hosszasan vesézik a témát, beszélgetnek a diákokkal. A komoly munkába olykor egy-egy vicc is belefér.

Adam Caruso stúdió

Caruso aktuális munkáiban fellelhető eklektikus jegyek a stúdióiban is meghatározó szerephez jutnak. A téma az Atmoszféra. Fontos történeti példák előképként kötelezően áttanulmányozandóan részei a terveknek. A terveket a diákok párokban készítik. A stúdió fél éves programjának precíz megfogalmazása ellenére jó-pár terv mintha nem is igazán tudná, hogy mi akar lenni, hol a helye a történeti építészet és a kortárs mozdulatok összefonódásában. Elcsúsznak az irányok.

Andrea Deplazes stúdió

Deplazes hihetetlenül lezser; kockás ingében, mintha éppen horgászni indulna. Mindez a fizikai környezeten is érződik; itt a legtöbb a szemét, a legnagyobb a rendtelenség. A terveken azonban semmi nyoma ennek a szertelenségnek. A fél év mottója a lakás, mint cselekvés és mint hely. A tervek több emelet magas társasházakról szólnak. A lakások, a lakó funkciók - valamint azok prezentációja is! – tengernyi kreatív energiáról tanúskodnak. Rengeteg a szép, okos terv.

Annette Spiro stúdió

A bevezető év tervezési tárgyaként egyszerűbb épületekkel foglalkoznak a diákok. Ami kitűnik, hogy már a kurrikulum elején magas igény szintű látványterveket, makettfotókat képesek készíteni a hallgatók.

Miroslav Sík stúdió

A nagy Mester professzúrájának tervbemutató zsűrije volt a legnagyobb csalódás. A fantasztikus látványtervek botor házakról szóltak. Annak ellenére, hogy a kurzus célja kimondva is 'csupán' a látványvilágról szól – s valóban elképesztő rendereket láttunk - összességében üres és hiányos volt a felhozatal. A zsűrizés itt, ellentétben több más stúdióval, inkább volt feleltetés jellegű.

Pascal Flammer stúdió

A fiatal építész első éve meghívott oktatóként az egyetemen izgalmas eredményeket hoz. A prezentáció módja, s maga a zsűrizés környezet is felszabadultságot, a gondolatok erejének prioritását sugallja. A tervek inkább erős koncepciók, mintsem részleteiben kidolgozott tervek. Rengeteg az izgalmas felvetés, az esztétikus megjelenítés.

Dietmar Eberle stúdió

Az ETH oktatásért felelős igazgatójaként Dietmar Eberle professzúrája kitüntetett pozícióban van az ETH-n. A terveken az az analitikus szemlélet jött át, mely a tervezési tárgy felépítését, a kurzus folyamatát leíró *From City to House* könyvben is jelen van. Eberle aszisztensei viszik a zsűrit, a mester távol.

Irodalomjegyzék

1. Departement Architektur, ETH Zürich (Hg.): Jahrbuch / Yearbook 2015 Lehre und Forschung / Teaching and Research. gta Verlag 2015
2. Semper, Gottfried: Tudomány, ipar és művészet. Corvina Kiadó 1980

Képek forrása: Szabó Péter saját fotók, készültek: 2015 december 16., ETH.

ETH, Tom Emerson stúdió, 2015. december 16.

*A kép bal oldalán Karácsony Tamás nézi át a terveket
A túloldalon zajlik a tervezési munka*